

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИВАТНА УСТАНОВА
«ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ
ІНСТИТУТ
«БЕЙТ-ХАНА»**

Кафедра природничо-наукової підготовки

«Психологія кризових станів»
(назва навчальної дисципліни)

**РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни**

підготовки

бакалавр
(назва рівня вищої освіти)

галузі знань

05 Соціальні та поведінкові науки
(шифр і назва галузі знань)

спеціальності

053 Психологія
(код і найменування спеціальності)

Робоча програма навчальної дисципліни «Психологія кризових станів»
Спеціальності 053 Психологія» освітньо-професійної програми підготовки бака-
лаврів для здобувачів вищої освіти III курсу.

Розробник: Первий Віктор Станіславович, доктор медичних наук, викладач ка-
федри природничо-наукової підготовки

(вказати ПІБ авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Протокол від «22» січня 2024 року № 4

Зав. кафедри

(підпис)

к. пед. н. А. О. Теплицька

(прізвище та ініціали)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми «23» січня 2024 року

Гарант освітньої програми

(підпис)

кан. псих. н. М. М. Ярошко

(прізвище та ініціали)

Робоча програма перевірена навчально-методичним відділом «24» січня
2024 року

Завідувач навчально-методичного відділу

(підпис)

І. В. Зеркаль

(прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисциплін за формами навчання	
	Денна	Заочна
Статус дисципліни (обов'язкова чи вибіркова)	обов'язкова	обов'язкова
Мова викладання	українська	українська
Передумови вивчення навчальної дисципліни (які дисципліни мають передувати вивченню)	ОДФ 2. 11 Психодіагностика ОДФ 2. 12 Основи психокорекції	ОДФ 2. 11 Психодіагностика ОДФ 2. 12 Основи психокорекції
Курс	III	III
Семестр	5	-
Триместр	-	8-9
Загальний обсяг годин / кредитів	120/4	120/4
Кількість змістовних модулів	2	2
Годин на аудиторне вивчення	45	12
Годин на самостійне вивчення	75	108
Форма підсумкового контролю	залік	залік

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Психологія кризових станів» є вивчення і систематизація досягнень вітчизняних і зарубіжних досліджень у галузі кризової психотерапії; формування світоглядних компетенцій медичного психолога, які є пріоритетними в системі медико-психологічної реабілітації пацієнтів з невротичними та психосоматичними порушеннями, що відповідають сучасним гуманістичним тенденціям і державній політиці Української держави.

Основними **завданнями** навчальної дисципліни «Психологія кризових станів» є:

- ознайомлення здобувачів першого бакалаврського рівня з історичними етапами становлення кризової психотерапії;
- оволодіти основними категоріями та поняттями кризової психотерапії;
- вивчення фундаментальних понять проявів психічних порушень;
- узагальнення основних патологічних симптомів й синдромів психічних розладів;
- розгляд уявлень про психосоматичну єдність;

- ознайомити із закономірностями формування та основними властивостями психічних процесів особистості соматично хворої людини, висвітлити проблему спілкування у медичному середовищі, зокрема з пацієнтом та його родичами;
- сприяти вирішенню питань побудови та організації міжособистісної взаємодії в колективі;
- ознайомлення з особливостями поведінки пацієнтів з психічними розладами та можливостями психологічної та психотерапевтичної допомоги в структурі комплексного лікування.

2. Компетентності та заплановані результати навчання

Дисципліна «Психологія кризових станів» забезпечує набуття здобувачами освіти **компетентностей**:

Інтегральна компетентність ІК

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії,

ЗК9. Здатність працювати в команді.

ЗК 12. Здатність до забезпечення необхідного рівня безпеки у надзвичайних ситуаціях відповідно до майбутнього профілю роботи, галузевих норм і правил.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності СК

СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології

СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків (зокрема в контексті організації раннього втручання).

СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел

СК8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову, в т. ч. особам, які отримали психологічні травми, зокрема внаслідок війни).

СК10. Здатність дотримуватися норм професійної етики

СК11. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку

СК12. Здатність до реалізації психологічної діяльності в етнічному середовищі.

СК 13. Здатність до планування та здійснення роботи з охорони психічного здоров'я, здійснення психосоціальної підтримки громадян в умовах війни та постконфліктний період

СК 14. Здатність до здійснення психосоціальної підтримки у дистанційні формі, у важкодоступних місцях в умовах воєнного стану.

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

ПР1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання

ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань

ПР 9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання (зокрема, щодо організації заходів раннього втручання).

ПР10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника

ПР11. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій (в т. ч. у роботі з особами, що отримали психологічні травми, зокрема внаслідок війни).

ПР13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.

ПР16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

ПР21. Вміти добирати і використовувати стандартизований діагностичний інструментарій, протоколи реагування, методики та втручання для подолання тривоги, стресу, зниження інтелектуальних здібностей та концентрації уваги, панічних атак громадян в умовах війни та постконфліктний період.

ПР22. Вміти добирати та застосовувати інструменти віддаленої роботи в умовах війни та постконфліктний період.

3. Зміст програми навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальні питання консультування в кризових ситуаціях.

Тема 1. Сучасні теорії криз та екстремальних ситуацій. Сучасні теорії кризи (Л. Ліндемманн, Г. Сельє, Е. Еріксон, Д. Канлан, П. Левін). Поняття кризи, кризового стану, травми, дистресу, фрустрації, конфлікту. Сучасне уявлення про значущість кризових станів для особистості. Психологія життєвих криз. Загальне уявлення про життєві кризи. Загальне уявлення про поняття «криза» в психології. Кризи особистісного розвитку. Специфіка вікових криз. Екзистенційні кризи: діагностика,

зчитування тілесної інформації, особливості терапії. Нормальне і патологічне протікання «внутрішніх» криз.

Тема 2. Психологічна діагностика кризових станів. Методи психологічної діагностики різноманітних кризових станів з урахуванням соціальних, особистісних, вікових та гендерних особливостей. Історії дослідження криз, техніки дослідження кризових станів, методи, що використовуються в сучасній психології для діагностики ПТСР та визначення особливостей психічних станів у осіб, що пережили кризу. Основні поняття теми: методики діагностики кризових станів.

Тема 3. Життєві кризи особистості.

Вік як причина життєвої кризи. Кризи дитячого віку. Підліткова криза. Криза юнацького віку. Криза похилого віку. Втрата як причина життєвої кризи. Травма як причина життєвої кризи. Стратегії поведінки людей у посттравматичний період.

Тема 4. Основні способи виходу з кризи.

Конструктивний вихід із кризи. Аналіз кризової ситуації. Способи конструктивного виходу з кризи. Вікові та індивідуальні особливості конструктивного виходу з кризи. Суїцид як деструктивний вихід з кризи. Суїцид і вік. Гендерні особливості суїцидальної поведінки. Суїцид і професія. Особистісні фактори суїцидального ризику. Антисуїцидальні фактори особистості. Види суїцидальної поведінки. Алкоголізм та наркоманія як деструктивні виходи з кризи. Сучасний стан проблеми. Симптоми алкоголізму та наркоманії. Психологічна допомога при алкоголізмі та наркоманії.

Тема 5. Кризове психологічне консультування як галузь практичної психології.

Поняття психологічного консультування. Специфіка та етапи психологічного консультування. Психологічне консультування та психотерапія. Види психологічного консультування. Завдання психологічного консультування, його ефективність та тривалість. З. Фрейд про роботу з клієнтом. Орієнтації клієнтів (ділова, рента, ігрова). Об'єктивні та суб'єктивні труднощі роботи з кризовою особистістю. Види кризової допомоги: групова та індивідуальна терапія, волонтерські групи, групи самопідтримки, екстрена допомога. Стратегія і тактика при роботі з кризовими клієнтами (безпека, ресурс, відреагування, підтримка). Екологія терапевтичної допомоги кризовим клієнтам. Самопомога консультанта при роботі в режимі кризової терапії як профілактика вторинної травми.

Принципи психологічного консультування: тактовність, делікатність, довіра, об'єктивність, компетентність, відповідальність. Об'єктивні та суб'єктивні чинники психологічного консультування. Позиції консультанта. Етичний кодекс психолога.

Змістовий модуль 2. Специфіка допомоги при різних видах кризових станів.

Тема 6. Посттравматичний стресовий розлад (ПСТР) як відстрочена реакція на стрес. Стрес, травматичний стрес та посттравматичний стресовий розлад. Нозологічні одиниці МКХ-10, пов'язані із травматичним стресом. Епідеміологія ПТСР та його діагностичні критерії. Теоретичні моделі ПТСР. Особливості посттравматичного стресу у дітей. Особливості психічних процесів і

станів при ПТСР. Індивідуальні особливості переживання ПТСР. ПТСР і внутрішні конфлікти. Робота механізмів психологічного захисту (дисоціація).

Тема 7. Психологія горя і втрати. Нормальна і патологічна робота горя. Стадії роботи горя. Психологічні процеси при втраті. Основні етапи психотерапії горя. Особливості встановлення контакту. Діагностика стану. Робота з провинною, агресією, аутоагресією, травматичними спогадами. Робота з розділення з померлим. Психологічна допомога термінальним хворим. Психологічний супровід ситуації втрати і вмирання.

Тема 8. Феномен суїцидальної поведінки. Різноманіття теорій, що пояснюють формування даного виду девіації. Теорія мікросоціальної дезадаптації, як провідна інтегративна модель. Аналіз етапів суїцидальної поведінки. Можливості і завдання психологічної допомоги на кожному етапі. Фактори суїцидального ризику. Суїцидальна мотивація. Протисуїцидальні чинники. Превенція. Психологічна реабілітація суїцидентів. Особливості перебігу постсуїцидального періоду. Формування часової перспективи. Індивідуальна та групова робота.

Тема 9. Психологічна допомога жертвам насильства. Різновиди та психологічні наслідки насильства. Цикл насильства. Консультування дітей, що постраждали від насильства. Консультування жертв сексуального насильства. Консультування жертв сімейного насильства.

Тема 10. Психологічна допомога дітям із травмивним досвідом.

Особливості переживання травмивного досвіду дитиною. Методи психологічної допомоги дітям із травмивним досвідом.

Тема 11. Профілактика та подолання професійного вигорання психологів, соціальних працівників.

Професійне вигорання як психофізіологічна проблема. Профілактика та подолання професійного вигорання.

Тема 12. Психологічна допомога особам, що отримали психічні травми внаслідок війни.

Міжнародні стандарти психологічної реабілітації людей, що отримали психічні травми, внаслідок війни. Особливості психологічної допомоги людям, що отримали психічні травми, внаслідок війни.

Тема 13. Комплексна стратегічна психологічна реабілітація осіб з ПТСР, які брали участь в бойових діях.

Специфіка психічної адаптації військовослужбовців до мирного життя. Психологічна допомога сім'ям учасників війни.

Тема 14. Особливості дистанційного психологічного супроводу осіб, що отримали психічні травми внаслідок війни.

Специфіка проведення психологічної діагностики і психокорекційної роботи із застосуванням дистанційних гаджетів.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин										Форми контролю
	Денна форма навчання					Заочна форма навчання					
	усього	лекцій	практ. заняття	С	Ср	усього	лекцій	п. р	С	с р	
Змістовий модуль 1. Загальні питання консультування в кризових ситуаціях.											
Тема 1. Сучасні теорії криз та екстремальних ситуацій.	14	3		2	9	16	2		2	12	У
Тема 2. Психологічна діагностика кризових станів.	10		4		6	10		2		8	К
Тема 3. Життєві кризи особистості.	30	2	10		18	34	2			32	У,ПК
Тема 4. Основні способи виходу з кризи.	6	2			4	4				4	У
Тема 5. Кризове психологічне консультування як галузь практичної психології.	12	2		4	6	8				8	ПК,У
Всього годин за змістовий модуль 1	72	9	14	6	43	72	4	2	2	64	
Змістовий модуль 2. Специфіка допомоги при різних видах кризових станів.											
Тема 6. Посттравматичний стресовий розлад (ПСТР) як відстрочена реакція на стрес	6	2			4	8	2			6	У
Тема 7. Психологія горя і втрати.	8	2			6	10				10	ПК,У
Тема 8. Феномен суїцидальної поведінки.	8	2			6	6				6	К
Тема 9. Психологічна допомога жертвам насильства.	8		2		6	8				8	ПК, У
Тема 10. Психологічна допомога дітям із травмивним досвідом.	6		2		4	4				4	ПК, У
Тема 11. Профілактика та подолання професійного вигорання психологів, соціальних працівників	2			2		2			2		К
Тема 12. Психологічна допомога	4		2		2	2				2	

особам, що отримали психічні травми внаслідок війни.											
Тема 13. Комплексна стратегічна психологічна реабілітація осіб з ПТСР, які брали участь в бойових діях.	4		2		2	2				2	
Тема 14. Особливості дистанційного психологічного супроводу осіб, що отримали психічні травми внаслідок війни.	2				2	2				2	
Всього годин за змістовий модуль 2	48	6	8	2	32	48	2		2	44	
Усього годин	120	15	22	8	75	120	6			108	

6. Теми лекцій

№№ п/п	Тема	Обсяг у годинах		Максим. к-ть балів
		Денна форма	Заочна форма	
1.	Сучасні теорії криз та екстремальних ситуацій.	1	2	
2.	Життєві кризи особистості.	2	2	
3.	Кризи особистісного розвитку	2		
4.	Основні способи виходу з кризи.	2		
5.	Види кризової допомоги	2		
6.	Посттравматичний стресовий розлад (ПСТР) як відстрочена реакція на стрес	2	2	
7.	Психологія горя і втрати	2		
8.	Феномен суїцидальної поведінки.	2		
Разом		15	6	

7. Теми практичних занять

№№ п/п	Тема	Обсяг у годинах		Максим. к-ть балів
		Денна форма	Заочна форма	
1.	Психологічна діагностика кризових станів.	2	2	3
2.	Діагностика ПТСР	2		3
3.	Кризи дитячого віку.	2		2
4.	Підліткова криза.	2		2
5.	Криза похилого віку.	2		2

6.	Втрата як причина життєвої кризи.	2		
7.	Стратегії поведінки людей у посттравматичний період.	2		3
8.	Технології психологічної допомоги в ситуації ПТСР (в т. ч. особам, що отримали психологічні травми внаслідок війни).	2		3
9.	Психологічна допомога термінальним хворим	2		3
10.	Психологічна допомога жертвам насильства	2		3
11.	Психологічна допомога дітям із травмивним досвідом (в т. ч. отриманим внаслідок війни).	2		
Разом		22	2	25

7. Теми семінарських занять

№№ п/п	Тема	Обсяг у годинах		Максим. кіл-ть балів
		Денна форма	Заочна форма	
1.	Сучасні теорії кризи (Л. Ліндеманн, Г. Сельє, Е. Ерікссон, Д. Канлан, П. Левін).	2	2	4
2.	Кризове психологічне консультування як галузь практичної психології.	2		4
3.	Етичний кодекс психолога	2		4
4.	Профілактика та подолання професійного вигорання у психологів, соціальних працівників	2		4
Разом		8	2	16

8. Самостійна робота

№№ п/п	Тема	Обсяг у годинах		Максим. кіл-ть балів
		Денна форма	Заочна форма	
1.	Сучасні теорії криз та екстремальних ситуацій.	2	4	1
2.	Сучасні теорії кризи (Л. Ліндеманн, Г. Сельє, Е. Ерікссон, Д. Канлан, П. Левін).	3	4	
3.	Кризи особистісного розвитку	4	4	
4.	Психологічна діагностика кризових станів.	4	4	
5.	Діагностика ПТСР	2	4	
6.	Життєві кризи особистості.	4	4	1
7.	Кризи дитячого віку.	2	4	
8.	Підліткова криза.	2	4	
9.	Криза юнацького віку.	2	4	
10.	Криза похилого віку.	2	4	
11.	Втрата як причина життєвої кризи.	2	4	
12.	Травма як причина життєвої кризи.	2	4	1
13.	Стратегії поведінки людей у посттравматичний період.	2	4	
14.	Основні способи виходу з кризи.	4	4	
15.	Кризове психологічне консультування як галузь практичної психології.	4	4	
16.	Види кризової допомоги	2	4	1

17	Етичний кодекс психолога.	2	4	
18	Посттравматичний стресовий розлад (ПСТР) як відстрочена реакція на стрес	2	2	
19	Технології психологічної допомоги в ситуації ПТСР	2	4	
20	Психологія горя і втрати.	2	2	
21	Нормальна і патологічна робота горя.	2	4	1
22	Основні етапи психотерапії горя	2	2	
23	Психологічна допомога термінальним хворим	2	4	1
24	Феномен суїцидальної поведінки.	2	4	
25	Психологічний супровід в ситуації суїцидальних намірів.	2	4	1
26	Психологічна допомога жертвам насильства.	2	2	1
27	Консультування дітей, що постраждали від насильства.	2	2	
28	Консультування жертв сімейного насильства.	2	2	1
29	Консультування жертв сімейного насильства.	2	2	
30	Психологічна допомога дітям із травмивним досвідом.		2	
31	Профілактика та подолання професійного вигорання психологів, соціальних працівників	2	2	
32	Психологічна допомога особам, що отримали психічні травми внаслідок війни.	2	2	
33	Комплексна стратегічна психологічна реабілітація осіб з ПТСР, які брали участь в бойових діях.	2	2	
34	Особливості дистанційного психологічного супроводу осіб, що отримали психічні травми внаслідок війни.	2	2	
Разом		75	108	9

9. Індивідуальні навчально-дослідні та науково-дослідні завдання.

Передбачається вивчення додаткових питань для самостійного опрацювання, які не входять до плану аудиторних занять і забезпечують поглиблене вивчення студентами тем в процесі підготовки до практичних занять.

1. Психологічна природа кризової особистості та детермінанти її розвитку.
2. Індивідуально-психологічні характеристики кризової особистості.
3. Відхилення в розвитку особистості.
4. Кризове консультування як галузь практичної психології та соціальної роботи.
5. Психологія життєвої кризи.
6. Історія виникнення кризового консультування.
7. Психологічні вимоги до кризового консультанта.
8. Стратегії кризового консультування.
9. Криза народження та можливості психологічної допомоги.
10. Психологічна травматизація в ранньому віці та її віддалені наслідки.
11. Кризове консультування в роботі шкільного психолога.
12. Переживання і розв'язання криз дорослого віку.
13. Кризове консультування тяжкохворих.
14. Консультативна допомога людині в термінальному періоді життя.
15. Консультування як актуалізація резервів самопомоги в кризових ситуаціях.
16. Кризове телефонне консультування.
17. Особливості дисгармонійних сімей як фактор загострення кризових станів.
18. Способи психологічної допомоги сім'ї, що переживає сімейну кризу.
19. Консультативна допомога при психотравмах і посттравматичних стресах.
20. Негативні наслідки переживання кризи..

10. Методи навчання

У процесі викладання дисципліни застосовуються різні методи навчання:

- за домінуючими засобами навчання: вербальні, наочні;
- в залежності від основних дидактичних завдань: отримання нових знань, формування вмій та навичок, перевірки й оцінки знань, а також
- усне обговорення питань теми із залученням більшої частини студентів групи;
- бліц-опитування;
- дискусії з проблемних ситуацій;
- реферативні виступи;
- тестування в письмовій формі;
- виконання письмових завдань тощо.

Методи навчання відповідно до програмних результатів:

ПРН 1 – лекція, навчальна дискусія; проблемне навчання, робота в малих групах, «займи позицію».

ПРН 2 - лекція, навчальна дискусія, інструктаж; індивідуальні роботи, «мозковий штурм», «метод Прес», «займи позицію», «навчаючись-учусь»; презентація;

ПРН 9 – проблемне навчання, робота в малих групах; індивідуальні роботи, метод проектів; «коло ідей», «мозковий штурм», «метод Прес», «займи позицію»;

ПРН 10 – індивідуальні роботи, метод проектів; «коло ідей», «мозковий штурм», «метод Прес», «займи позицію», рольова гра, імітація, «ток-шоу, дерево рішень, асоціативний куш»;

ПРН 11 – моделювання; «коло ідей», дискусія; проблемний виклад матеріалу; дослідницький; «коло ідей», «акваріум», «мозковий штурм», «метод Прес», «займи позицію», «навчаючись-учусь», «мікрофон», рольова гра, імітація, «ажурна пилка», «ток-шоу».

ПРН 13 – лекція, навчальна дискусія; проблемне навчання, робота в малих групах, «займи позицію»;

ПРН 16 – проблемне навчання, робота в малих групах; індивідуальні роботи, метод проектів; «коло ідей», «мозковий штурм», «метод Прес», «займи позицію»;

ПРН 21 – проблемне навчання, робота в малих групах; індивідуальні роботи, метод проектів; «коло ідей», «мозковий штурм», «метод Прес», «займи позицію»;

ПРН 22 – індивідуальні роботи, метод проектів; «коло ідей», «мозковий штурм», «метод Прес», «займи позицію», рольова гра, імітація, «ток-шоу, дерево рішень, асоціативний куш».

Результат самостійної позааудиторної роботи студента відтворюється у формі представлення стендових доповідей або захисту реферативних робіт.

Оцінка успішності студента з дисципліни є рейтинговою і виставляється за багатобальною шкалою.

Кількість балів за дисципліну розглядається як сумарний бал, що включає поточну успішність, додаткові бали за виконання індивідуальної роботи.

11. Методи контролю

Усний, письмовий, програмований контроль.

12. Критерії та порядок оцінювання результатів навчання

Формою підсумкового контролю успішності навчання з дисципліни є залік.

Залік з дисципліни «Психологія кризових станів» – це форма підсумкового контролю, що полягає в оцінці засвоєння студентами навчального матеріалу

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання														Інд. завд.	Залік	Сума
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2											
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	10	40	100
4	4	3	3	4	4	2	3	4	2	2	2	2	2			
самостійна робота,																
1		1	1	1	1			1	1	1						

Шкала оцінювання: національна та ECTS:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЗНАТЬ І ВМІНЬ:

За національною шкалою	За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS
Відмінно	90 – 100	A

ставиться, якщо студент:

- ґрунтовно і повно відтворює вивчений матеріал;
- виявляє повне розуміння матеріалу, обґрунтовує свої думки, застосовує знання на практиці, наводить необхідні приклади не тільки за підручником, а й самостійно складені;
- викладає матеріал послідовно і правильно з точки зору норм літературної мови.
- вміє застосовувати його для вирішення конкретних професійних завдань

За національною шкалою	За 100 бальною шкалою	За шкалою ECTS
Добре	83 – 89	B
	75 - 82	C

ставиться, якщо студент дає відповідь, що задовольняє тим же вимогам, що й оцінка "5", але допускає деякі помилки, які сам виправляє після зауваження викладача, та поодинокі недоліки в послідовності викладу матеріалу і мовленнєвому оформленні.

За національною шкалою	За 100 бальною шкалою	За шкалою ECTS
Задовільно	68 – 74	D
	60 - 67	E

ставиться, якщо студент виявляє знання і розуміння основних положень даної теми, але:

- відтворює матеріал не досить повно і допускає помилки у формулюванні правил;

- не вміє глибоко і переконливо обґрунтовувати свої думки і відчуває труднощі під час добору прикладів;
- відтворює матеріал непослідовно і допускає помилки в мовленнєвому оформленні.

За національною шкалою	За 100 бальною шкалою	За шкалою ECTS
Незадовільно з можливістю повторного складання	35 – 59	FX
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням	0 – 34	F

ставиться, якщо студент виявляє незнання більшої частини вивченого матеріалу відповідно розділу, допускає у формулюванні правил помилки, що спотворюють їх зміст, непослідовно і невпевнено викладає матеріал.

13. Методичне забезпечення

1. Конспект лекцій
2. Плани практичних занять
3. Завдання для самостійної роботи студентів
4. Питання та завдання для поточного контролю знань і вмінь студентів.

14. Рекомендована література

Основна:

1. Блінов О. Бойова психічна травма : монографія. Київ, 2019. 700 с.
2. Бойчелюк В. Й., Турубарова А. в. Психологія людей з обмеженими можливостями. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 320 с.
3. Васьківська С. В. П'ять вимірів психологічного консультування : навч. посібник. Київ : Ніка-Центр, 2019
4. Військова психологія : методологічний аналіз : навчальний посібник. Київ : Кондор, 2021. 290 с.
5. Грицевич Т. Л., Гузенко І. М., Капінус О. С. Психологія бою : посібник. Київ : Астролябія, 2016. 352 с.
6. Екстремальна психологія : Підручник / За заг. ред. проф. О. В. Тімченка. Київ : ТОВ «Август Трейд», 2007. 502 с.
7. Дзюба Т. М. «Життєва криза» як феномен внутрішнього світу дорослої людини / *Актуальні проблеми психології: зб. наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України [ред. кол. : С. Д. Максименко (гол. ред.) та ін.]*. Київ : А.С.К., 2012. Т. I : Організаційна психологія. Соціальна психологія. Економічна психологія. 2011. Част. 32. С. 155-160.
8. Злобіна О. Г., Тихонович В. О. Суспільна криза і життєві стратегії особистості Київ : Стислос, 2001. 238 с.
9. Байер О. О. Життєві кризи особистості : навчальний посібник. Дніпропетровськ: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2010. 244 с.
10. Кризова психологія : навчальний посібник / За заг. ред. проф. О. В. Тімченка. Харків : НУЦЗУ, 2010. 401 с.

11. Баранова Н. П. Тренінги для вчителів з педагогічної майстерності. Харків : Вид. група “Основа”, 2011. 159 с.
12. Наугольник Л. Б. Психологія стресу : підручник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 324 с.
13. Максимова Н. Ю. Психологія девіантної поведінки : навч. посібник. Київ : Либідь, 2011. 520 с.
14. Мороз Р. А. Психологія травмуючих ситуацій та надання психологічної допомоги : методичні рекомендації. Миколаїв : Іліон, 2018. 224 с.
15. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи : навчальний посібник. Том 1. / Загальна ред.: Н. Пророк. Київ, 2018. 208 с.
16. Основи реабілітаційної психології : подолання наслідків кризи : навчальний посібник. Том 2. / Загальна ред.: Л. Царенко. Київ, 2018. 240 с.
17. Особливості надання психологічної допомоги військовослужбовцям, ветеранам та членам їхніх сімей цивільними психологами / Кокун О. М. та ін. Київ : ЦУЛ, 2023. 176 с.
18. Охорона ментального здоров'я та медико-психологічна реабілітація військовослужбовців в умовах гібридної війни : монографія / Цимбалюк В. І. та ін. Київ, 2021. 256 с.
19. Перша психологічна допомога : посібник для працівників на місцях. Київ : Унів. Вид-во Пульсари, 2017. 64 с.
20. Поліщук В. М. Віковий кризовий розвиток людини від народження до дорослості : навч. посібник. Львів : Університетська книга, 2020. 459 с.
21. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій : методичний посібник / Кісарчук З. Г. та ін. Київ : ТОВ “Видавництво “Логос”, 2015. 207 с.
22. Психологічна реабілітація військових та їхніх близьких : посібник. Київ, 2023. 175 с.
23. Психосоціальна допомога в роботі з кризовою особистістю : навчальний посібник / наук. ред. та керівник проблем. групи Л. М. Вольнова. Київ : В-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. 275 с.
24. Розов В. І. Адаптивні антистресові психотехнології : навч. посібник. Київ : Кондор, 2005. 240 с.
25. Сабліна Н. Психологічна допомога та робота психолога з військовими та їх родинами у дні війни : монографія. Київ, 2023.
26. Станчишин В. Емоційні гойдалки війни. Роздуми психотерапевта про війну. Київ : Віхола, 2022
27. Титаренко Т. М. Життєві кризи: технології консультування. Перша частина. Київ : Главник, 2007. 144 с.
28. Титаренко Т. М. Життєві кризи: технології консультування. Друга частина. Київ : Главник, 2007. 176 с.

29. Черезова І. О. Психологія життєвих криз особистості: навчальний посібник. Бердянськ, БДПУ, 2016. 193 с.
30. Шевченко О. Т. Психологія кризових станів : навч. посіб. Київ, 2005. 120 с.
31. Ягупов В. Військова психологія: методологія, теорія та практика : підручник. Київ, 2022. 515 с.
32. Яценко Т. С. Основи глибинної психокорекції: феноменологія, теорія і практика : навч. посібник. Київ : 2006. 254 с.

Допоміжна:

1. Варбан Є. О. Життєва криза: поняття, концепції та прояви / Є. О. Варбан // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. –Вип. 10. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. С. 120–133.
2. Довгань О. Специфіка кризи особистості у юнацькому віці. *Психологія і суспільство*. 2004. № 2. С. 144-150.
3. Макеєва Л., Ліхачова О. Життєвий шлях особистості. *Психолог*. 2014. № 18 (114). С. 2-6.
4. Мельник Ю. В., Шаргородський С. В. Надання допомоги дітям – жертвам насильства. *Психологічна газета*. 2017. №8. С. 9-20
5. Онищенко Ю. В. Насильство в сім'ї: стан та проблеми. *Педагогіка толерантності*. 2001. № 3-4. с. 39-47